

Sverige i fokus?

– en kritisk diskursanalys av massmedias nyhetsrapportering
av den gemensamma energipolitiken i EU

Abstract

In January 1995 Sweden became part of the European Union. Consequently Sweden agreed upon being part of a greater integration project with influences of federalism. However, many argue that the discourse that has been dominant in Sweden is the discourse where we focus on the national state instead of the EU. In my essay I question whether the discourse about “nationalstatslogiken” is found in the daily press in Sweden. As method and theory I use Fairclough’s critical discourse analysis. The empirical material consists of five articles that discuss the common energy policy within the EU. The result shows that there are influences of “nationalstatslogiken” in Swedish press. The discourse of “nationalstatslogiken” is expressed by statements made by Swedish politicians. The discourse is characterized by a skepticism against federalism and an emphasis on Swedish interest. This contributes to a distance between the Swedish citizen and the EU and the difficulties to achieve a process of europeanisation in Sweden.

Nyckelord: nationalstatslogik, media, kritisk diskursanalys, EU:s gemensamma energipolitik

Innehållsförteckning

1	Sverige i EU	1
1.1	Frågeställning	1
1.2	Material	2
2	Bakgrund	3
2.1	EU: s gemensamma energipolitik	3
2.2	Massmedias roll.....	3
2.2.1	Information.....	4
2.2.2	Forum	4
2.2.3	Kommentar och granskning	5
2.2.4	Undersökningens valda fokus: Information	5
3	En kritisk diskursanalys	6
3.1	Teori	6
3.2	Metod	7
4	Nationalstatslogiken	10
5	Analys	13
5.1	”Energikrisen har fått EU att vakna”	13
5.2	”EU-ministrar vill ha energistrategi”	15
5.3	”Ja till gemensam energipolitik i EU”.....	16
5.4	”Väntat EU-gräl uteblev”	17
5.5	”EU kritiserar svensk energipolitik”	19
6	Resultat	20
6.1	Diskursiv praktik	20
6.2	Tolkning av resultat.....	21
6.3	Sammanfattning och konklusion	22
7	Referenser	23

1 Sverige i EU

Den 1 januari 1995 blev Sverige medlem i den Europeiska Unionen. EU-medlemskapet medförde att Sverige ingick i ett omfattande integrationsprojekt med överstatlig organisationsbildning vilket medförde många förändringar i den svenska politiken. EU beskrivs ofta som en komplicerad institution, även för den insatte, och därför är medierapporteringen av stor vikt för den svenske medborgarens förståelse och inställning till EU. Media är idag kanske en av demokratins viktigaste stöttepelare. Det är där som vi till stor del hämtar vår information om vad som sker i vårt samhälle och i vår omvärld. Detta sätter en stor press på dagens media och journalister och deras rapportering om dagens politik.

I min uppsats vill jag undersöka huruvida Sverige står i fokus för svensk medierapportering av EU-frågor. Beskrivs Sverige som en del av den Europeiska Unionen eller präglas diskursen snarare av ett Sverige avskilt från EU? Ger media en bild av att svenska intressen är viktigare och går före de gemensamma europeiska intressena?

I min undersökning kommer jag att utgå från antagandet om att det finns en inneboende nationalstatslogik i diskursen om Sveriges inställning och förhållande till EU. Begreppet nationalstatslogik innebär kortfattat att det svenska EU-medlemskapet präglas av ett stort fokus på nationalstaten –Sverige. Genom en kritisk diskursanalys vill jag synliggöra hur media reproducerar denna bild.

1.1 Frågeställning

I min undersökning utgår jag ifrån antagandet om att en nationalstatslogik präglar det svenska medlemskapet i EU. Utifrån detta antagande frågar jag huruvida media bidrar till att upprätthålla den rådande diskursordningen? Finns det en inneboende nationalstatslogik i medias nyhetsrapportering av EU: s gemensamma energipolitik och hur yttrar sig denna?

1.2 Material

I min studie har jag valt att använda mig av material hämtat från Sveriges två största morgontidningar, Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet. Valet av material har sin grund i att morgontidningarna, näst efter televisionen, är det medium som når störst del av allmänheten. Andelen svenskar som uppger sig läsa en tidning en genomsnittlig vardag är 85 procent vilket betyder att dagspressen når ut till en stor del av befolkningen (Hadenius & Weibull 2003: 401ff).

I min undersökning har jag valt material från Sveriges två största morgontidningar eftersom de når ut till flest läsare. Det valda materialet från Svenska Dagbladet och Dagens Nyheter utgörs av artiklar som behandlar frågan om en gemensam energipolitik inom EU. Att undersöka just medierapporteringen av EU: s gemensamma energipolitik grundar sig delvis i det är en aktuell fråga. Dessutom innebär det en förändring från att ha varit en nationell angelägenhet till att nu vara en gemensam europeisk fråga.

En diskursanalys kan utföras med både kvantitativa och kvalitativa metoder, men den inriktning som jag har valt för min undersökning är den kritiska diskursanalysen vilken är kvalitativ till sin karaktär. Valet av artiklar kan betraktas på samma sätt som valet av respondenter till en intervju vilket gör att de valda artiklarna är typiska för en speciell kategori. I min undersökning har jag använt mig av så kallad strategisk urvalsmetod vilket innebär att jag har valt artiklar som informerar om den gemensamma energipolitiken inom EU (Eliasson 2005: 71). I min sökning i databaserna har jag således använt mig av sökorden ”EU”, ”Sverige” och ”energipolitik” för att hitta de artiklar som jag använder mig av i min undersökning. Urvalet av artiklar har gjorts genom sökningar på databaserna ”Presstext” och ”Mediearkivet”.

En kritik som kan uppkomma är att man som forskare väljer ut sitt empiriska material för att det ska passa de syften som man har med undersökningen (Bergström & Boréus 2005: 323). I min undersökning har jag därför fokuserat på ett ämne för att begränsa urvalet. Dessutom är alla de artiklarna som utgör mitt empiriska urval hämtade från inrikes, utrikes och näringslivssidorna i de valda tidningarna. Således har de alla som uppgift att informera och inte att granska, kommentera eller skapa opinion.

För att kunna få en total bild av medias rapportering av EU skulle det vara nödvändigt att studera samtliga tidningsområden i landet. Genom en sådan studie skulle det vara möjligt att undersöka hur de enskilda tidningarnas rapportering ser ut samt kunna redogöra för ett generellt mönster av EU-rapporteringen i Sverige. En sådan riksomfattande studie är inte möjlig inom ramen för denna studie utan istället väljer jag därför att koncentrera mig på de två största dagstidningarna.

2 Bakgrund

2.1 EU: s gemensamma energipolitik

EU har en gemensam energipolitik där målen är att trygga energiförsörjningen, främja internationellt samarbete och hållbar utveckling, integrera de europeiska energimarknaderna samt främja forskning och teknisk utveckling. Energipolitiken var tidigare en nationell angelägenhet i de flesta medlemsländerna. Det statliga inflytandet har tidigare varit starkt och länderna själva har ordnat för sin energiförsörjning. I mars 2006 presenterade EU-kommissionen sin grönbok vilken innehåller förslag till en ny energipolitik i Europa. Denna innebär ”en europeisk strategi för en hållbar, konkurrenskraftig och trygg energiförsörjning”. En mer samordnad politik ska leda till försörjningstrygghet, konkurrenskraft och trygg energiförsörjning. Grönboken föreslår att energipolitiken ska bli mer samordnad samtidigt som medlemsländerna ska ha fortsatt full bestämmanderätt över vilka energikällor och energislag som de använder. För att uppnå de uppsatta målen för en gemensam energipolitik finns fleråriga åtgärdsprogram och ramprogram för forskning och utveckling. Grönboken är nu ute på samråd och i december 2006 ska kommissionen sammanställa grönboken i en detaljerad vitbok om energipolitiken (www.eu-upplysningen.se).

2.2 Massmedias roll

I en väl fungerande demokrati återfinns friheter såsom press-, yttrande- och informationsfrihet. Dessa friheter är en del av demokratidefinitionen och i den svenska regeringsformen görs detta tydligt då det står att det svenska statskicket bygger på fri åsiktsbildning.

Politik kan betraktas som en kommunikationsprocess där information överförs från enskilda till beslutsfattare och från beslutsfattare till enskilda. I denna politiska kommunikationsprocess har media en viktig roll. Medierna och journalisterna utgör det förmedlande skiktet mellan enskilda och beslutsfattare och är således den bärande länken mellan makt och medborgare (Palm 1996: 11f). I Göran Palms *Mellan ideal och verklighet* beskrivs medierna och journalisternas uppdrag på följande vis: ”...man [medierna och journalisterna] är en ställföreträdare för medborgaren – en kritiskt granskande sådan – och

ställföreträdarens viktigaste uppgift är att förse medborgaren med information.” (Palm 2004: 12)

I 1972 års pressutredning presenteras fyra funktioner som har utgjort en viktig grund för den svenska medieideologin och den statliga mediapolitiken. Media utgör en viktig roll i ett demokratiskt samhälle och har ett stort demokratiskt ansvar (Palm 1996: 10ff). Den normativa syn på massmedias funktioner har en bred förankring där vi som medborgare förväntar oss att medierapporteringen ska innehålla vissa delar.

Massmedias tre huvuduppgifter i det politiska livet är:

- Förmedling av *information* i politiska frågor.
- *Forum* för politisk debatt.
- *Kommentar* och *granskning* av vad som händer i politiken

2.2.1 Information

Massmedierna skall förse medborgarna med sådan information att de fritt och självständigt kan ta ställning i samhällsfrågor. Med information avses här tidningarnas förmedling av nyheter i nyhetsfrågor såsom att bevaka myndigheter och beslutsinstitutioner. Det är framförallt genom media som den enskilde medborgaren har möjlighet att orientera sig i vad som händer inom politiken. Journalisten har som krav på sig att ge så sanningsenliga bilder av verkligheten som möjligt annars övergår informationen till att bli desinformation (SOU 1995: 37: 156).

Information kan delas in i två olika värden utifrån Asp (1992) som beskrivs i *Mellan ideal och verklighet –journalister om EU-journalistik* (Palm 1996). Dessa värden utgörs av dels ett beskrivningsvärde och dels ett beslutsvärde. Beskrivningsvärdet utgörs av det informationsbehov som individen har av information om den faktiska verkligheten. Informationsförmedlingens andra värde är beslutsvärdet. Detta värde utgörs av informationsbehovet till den enskilde individen i en viss fråga.

2.2.2 Forum

Massmedias uppgift att tillhandahålla ett forum utgörs av att ge plats åt politiska budskap som kan framföras direkt i debattartiklar och insändare samt i viss utsträckning reportage. Massmedierna har som uppgift att främja en kommunikation inom och mellan olika grupper i samhället. Medierna skall fungera som debattforum där olika åsikter och opinioner kan mötas.

Tidningarnas roll som forum är att ge plats åt många och olika åsikter i samhällsdebatten bl.a. i form av att redovisa klipp från oliktankande tidningar. Detta forum kan på många sätt liknas vid förmedlingen av opinioner. Den grundläggande skillnaden är dock att opinionsinformationen är en av tidningen redigerad nyhetsförmedling som måste konkurrera med annat nyhetsinnehåll.

Forumfunktionen däremot består i att tidningen ställer utrymme till förfogande av insändare och debatt. Material för forumet återfinns i tidningens avdelningar för insändare och för debattartiklar på ledarsidorna (SOU 1975:78: 176ff, Palm 1996:10).

2.2.3 Kommentar och granskning

Massmedias roll är inte enbart att förmedla nyheter, massmedia har också skyldighet att kritiskt granska vad som sker i samhället. Tidningarna ska utifrån sina egna värderingar förmedla en bild av vad som sker i det som synes ske. Detta kan ske utifrån två utgångspunkter, dels tidningars kommentarer och analyser på ledarsidan, dels den kritiska granskning som kan äga rum i nyhetsmaterialet. Kommentarfunktionen utgörs av att massmedierna fristående eller som språkrör för organiserade samhällsintressen kommenterar skeendet i samhället. Granskningsfunktionen innebär att massmedierna såsom allmänhetens företrädare, skall granska den verksamhet som utövas av de inflytelserika i samhället. Den kritiska granskningen kan fullgöras på flera sätt av tidningarna: i kommentarer och bakgrundsartiklar eller i nyheter och reportage. En granskning kan även ske genom en välredigerad debatt eller insändarsida. Kritisk granskning var tidigare koncentrerat på den offentliga sektorn men täcker nu även organisationer och näringsliv (SOU 1975:78, Nord & Strömbeck 2004)

2.2.4 Undersökningens valda fokus: Information

I min undersökning har jag valt att fokusera på massmedias uppgift att förmedla *information*. Kravet för informationsförmedlingen är, såsom nämndes ovan, att massmedierna skall förse medborgarna med sådan information att de fritt och självständigt kan ta ställning i samhällsfrågor, alltså att eftersträva en så objektiv nyhetsförmedling som möjligt. Till detta vill jag tillägga det som lyfts fram i *Medierna och Demokratin* (Nord & Strömbäck, 2004). Här redogörs för olika krav som är rimliga att ställa på ett medieinnehåll som kallas journalistiskt och vars syfte är att informera. Ett av dessa krav är ”att inte anspela på allmänt hållna stereotyper på ett sätt som bidrar till att de sprids och förstärks”. Det är således viktigt att felaktiga diskurser i media inte reproduceras och förankras hos medias konsumenter, dvs. medborgarna i ett samhälle (Nord & Strömbäck, 2004).

3 En kritisk diskursanalys

I min undersökning kommer jag att använda mig av en diskursanalys för både undersökningens teori och dess metod. Diskursanalysen möjliggör en karaktärisering av medias influenser av nationalstatslogiken. Genom diskursanalysen kan man granska hur medierapporteringen av EU influeras av diskursen om nationalstatslogiken. En diskursanalys innehåller en rad tvärvetenskapliga och multidisciplinära ansatser vilka är användbara inom olika områden och i olika sorters undersökningar. Det är därför nödvändigt att tydligt redogöra för vilken teori och metod man som forskare använder sig av för att visa vilket förhållningssätt diskursanalysen har för den aktuella undersökningen (Winther, Jørgensen & Philips 2000: 7ff). Nedan kommer jag att beskriva min teori och metod.

3.1 Teori

En diskurs är en idé om att språket är konstruerat i olika mönster när vi agerar inom en viss domän, exempelvis en ”politisk diskurs”. En diskursanalys är följaktligen en analys av dessa mönster (Winther, Jørgensen & Philips 2000:7ff). Diskurser är inte bara en objektiv kartläggning av verkligheten, utan en diskurs bidrar till att skapa verkligheten och de sätt som man kan uppfatta den på. Sålunda får alla diskursiva konstruktioner av världen sociala konsekvenser (Eliasson 2005: 183).

Diskursanalysen vilar på en socialkonstruktivistisk grundsyn. Detta innebär att man har en kritisk ställning till självklar kunskap. Den kunskap vi har om världen kan således inte betraktas som en objektiv sanning utan istället är verkligheten bara tillgänglig för oss genom våra egna kategorier. Vår kunskap och våra världsbilder är en produkt av hur vi uppfattar världen. Enligt det socialkonstruktivistiska perspektivet är människan framförallt en historisk och kulturell varelse vilket medför att vår syn på världen alltid är kulturellt och historiskt präglad. Våra världsbilder och identiteter kunde ha varit annorlunda än vad de är idag och de kan förändras över tid och rum. Diskursivt handlande ses som en form av socialt handlande och bidrar till att konstruera den sociala världen. Dessutom finns det ett samband mellan kunskap och sociala processer genom att det sätt vi uppfattar världen på skapas och upprätthålls i sociala processer. Kunskap formas i en social interaktion där man både bygger upp gemensamma sanningar och kämpar om vad som är sant och falskt. Denna interaktion sker till stor del genom vårt språk som får en betydelsefull roll när det handlar om skapandet av en värld. Således är texter av stor betydelse när det gäller

att konstruera det samhälle vi lever i, exempelvis Sveriges medlemskap i EU. Socialkonstruktivismen betonar även sambandet mellan kunskap och social handling. Detta kan beskrivas genom att det i en bestämd världsbild blir en handling naturlig medan en annan blir otänkbar. Olika sociala världsbilder får olika sociala handlanden och den sociala konstruktionen av kunskap och sanning får därmed konkreta sociala konsekvenser. (Burr:1995 i Winther, Jørgensen & Philips 2000:11f)

Inom den kritiska diskursteorin fokuseras på intertextualitet och interdiskursivitet vilket innebär att man betonar det dialektiska samspelet mellan språk och social praktik. Diskurser är både konstituerande och konstituerade. Enligt den kritiska diskursanalysen finns utrymme för individen att genom kreativt språkbruk skapa förskjutningar i diskursen så att dessa kan förändras. Genom att en individ kombinerar eller bygger vidare på olika diskurser, exempelvis genom intertextualitet, så leder det till att de sociala och kulturella mönstren förändras (Eliasson 2005: 37).

3.2 Metod

Undersökningens syfte är att undersöka om det finns en inneboende nationalstatslogik i medias nyhetsrapportering av EU: s gemensamma energipolitik och hur denna yttrar sig. För att kunna svara på det behövs en metod som kan tillämpas på en textnära och detaljerad nivå samtidigt som det sammanhang i vilket texten förekommer måste identifieras (Eliasson 2005:57). Därför krävs en analysmetod som kan tolka texter utifrån detta kriterium. Den modell som kommer att ligga till grund i min undersökning är Faircloughs tredimensionella modell som presenteras i Winther, Jørgensen & Philips (2000). Valet av analysinriktning grundar sig i att Faircloughs modell är den mest lämpliga för min undersökning. Faircloughs tredimensionella modell fokuserar på vad som sägs/skrivs samtidigt som texten integreras i en social praktik.

Begreppet intertextualitet innebär att kommunikativa händelser bygger på tidigare händelser, dvs. att man aldrig börjar om från början. Intertextualiteten redogör för hur en text bygger på element och diskurser från andra texter, dvs. hur en diskurs reproduceras. Textens intertextualitet är en viktig del i undersökningen eftersom den redogör för historiens inverkan på en text och till textens inverkan på historien (Winther, Jørgensen & Philips 2000: 77f). I min undersökning är syftet att undersöka huruvida massmedias nyhetsrapportering reproducerar nationalstatslogiksdiskursen.

Den kritiska diskursanalysen är således en kombination av lingvistiskt inriktade diskursteorier och diskursteorier som är inriktade på en sociologi där individen, det sociala samspelet och kulturen utgör en enhet. Faircloughs modell utgår från tre dimensioner (Winther, Jørgensen & Philips 2000: 7ff):

- *Texten.* Den text (både talat och skrivet) som används inom de sociala och diskursiva praktikerna.

- *Den diskursiva praktiken.* Den praktik där texten produceras, konsumeras och distribueras. Den diskursiva praktiken är en mediator mellan text och social praktik.
- *Den sociala praktiken.* Den kontext eller sociala verksamhet inom vilken texten och den diskursiva praktiken förekommer. Vardagen betraktas som något som människor själva skapar genom användning av en uppsättning gemensamma regler och procedurer av ”common sense-karaktär”.

De två första punkterna som presenteras i Faircloughs modell, text och diskursiv praktik, utgör två olika dimensioner i modellen och måste därför analyseras åtskilt. Vid analysen av diskursiv praktik är man intresserad av att undersöka hur texten är producerad och hur den konsumeras. I de flesta fall avstår dock Fairclough från denna aspekt och väljer istället att ta en mer lingvistisk utgångspunkt i de konkreta texterna och identifierar vilka diskurser som de bygger på (interdiskursivitet) och hur texterna intertextuellt bygger på andra texter (Winther, Jørgensen & Philips 2000: 86). I min undersökning har jag valt att, liksom Fairclough, inte redogöra för textens produktion och konsumtion.

Faircloughs kritiska diskursanalys har i större utsträckning än många andra inriktningar ett stort fokus på det lingvistiska analysredskapet. I analysen studeras textens transitivitet, nominalisering och modalitet (Bergström & Boréus 2005: 323). Textens grammatik handlar om hur satsers och meningars valjs och kombineras för att konstruera sociala konstruktioner, identiteter, relationer, kunskap och tro (Eliasson 2005: 37). När man analyserar transitivitet tittar man som forskare på hur händelser och processer förbinds eller inte förbinds med subjekt och objekt. Om agenten utelämnas eller ersätts av ett subjekt avpersonifieras processer och händelser framställs som en självklarhet som ingen kan ställas till svars för. Alltså fråntas agenten ansvaret för de processer som ledde fram till det som skett. Denna satskonstruktion skapar en fokusering vid effekterna och bortser från vad det var som ledde fram till det som skett. Ett annat av textens analysverktyg är nominalisering, vilket precis som transitivitet nedtonar agentens roll och understryker effekterna. Vid nominalisering ersätter ett substantiv hela processen. Det andra redskapet som används vid textanalysen är modalitet. Modalitet betyder ”sätt” och analys av modalitet fokuserar på talarens grad av instämmande i (”affinitet” med) en sats. Modalitet fokuserar på hur textens avsändare kan kopplas till det som uttrycks (Winther, Jørgensen & Philips 2000: 87f). Det som undersöks är i vilken grad den som uttrycker något står bakom det som uttrycks. Olika diskurser använder sig av olika former av modalitet (Bergström & Boréus 2005: 323).

De två presenterade dimensionerna, texten och diskursiv praktik, knyts slutligen ihop i den tredje dimensionen, den sociala praktiken. Den sociala praktiken ger undersökningen sina slutliga konklusioner genom att studera huruvida den diskursiva praktiken reproducerar eller transformerar den rådande diskursordningen. Den sociala praktiken innebär den bredare sociala praktik som

den kommunikativa händelsen är en del av (Winther, Jörgensen & Philips 2000: 74, 90).

4 Nationalstatslogiken

EU är inte enbart ett integrationsprojekt med mellanstatliga inslag av de olika medlemsländerna. EU har även federativa drag bland annat i form av den institutionella uppbyggnaden och den ekonomiska och monetära unionen. En fungerande federation förutsätter dock demokratiska strukturer vilka i sig förutsätter en europeisk identitet. Media har en stor makt i skapandet och förändringen av dess konsumenters identitet. Alltså bidrar eller motverkar media till en förändring huruvida Sverige fortfarande är normen och EU beskrivs som något främmande och elitstyrt. Företrädarna för begreppet *nationalstatslogik* hävdar att det svenska EU-medlemskapet präglas av ett stort fokus på nationalstaten. I följande stycke presenteras en teoretisk förförståelse där jag kommer att redogöra för nationalstatslogikens bakgrund och idé.

Begreppet, nationalstatslogik, är hämtat från boken *Sverige i EU* (1999) med Karl Magnus Johansson som redaktör. Begreppet innebär mycket kortfattat att det finns en föreställning om en rumslig uppdelning i det nationella territoriet och territoriet bakom nationens gränser. EU betraktas inte som hemmaarena för Sverige utan snarare som någonting främmande som Sverige står utanför. Boken *Sverige i EU* innehåller ett antal kapitel där statsvetenskapliga forskare styrker denna tes inom olika områden.

Begreppet i sig kan inte direkt anses vedertaget, men dess innerbörd har tidigare diskuterats flitigt i debatten kring EU, nationalstaten och regionen och dess utveckling och framtid. En snabb efterforskning visar att begreppet förekommer bland ett fåtal andra forskare. Begreppet används framförallt i frågor som rör Sveriges medlemskap i EU men förekommer även vid ett par tillfällen inom andra områden. Det är därför viktigt att tydligt definiera uttrycket och lokalisera de användningsområden som den här undersökningen avser. Nationalstatslogikens innebörd är framförallt hämtat från boken *Sverige i EU* men jag kommer även att komplettera med vissa inslag från andra forskare som utvecklar och stärker de antaganden som befästs i nationalstatslogiken.

Teorin om nationalstatens överordnade roll har sin grund i så kallad realistisk internationell-politisk teoribildning och kallas ofta för *intergovernmentalism*. Utifrån detta perspektiv beskrivs EU som en mellanstatlig organisation och de federativa dragen tonas ned. Här läggs stor vikt vid ekonomiska intressen vilka ofta anses ligga till grund för staternas egenintressen och värnande om sina egna medborgare (Bomberg & Stubb 2003: 211). Motsatsen till intergovernmentalism är *federalism*. Här betonas i motsats till nationalstatstänkandet snarare den centrala EU-nivån eller den regionala nivån vilket innebär att nationalstatens roll som ekonomisk och politisk aktör samt som identifikationsbas är kraftigt reducerad (Bomberg & Stubb 2003: 112). I denna

diskurs ligger fokus istället på begrepp såsom *eupeisering* och *regionalisering* (Fernández 2000).

Medlemskapet i EU innebär att Sverige är en del av ett integrationsprojekt med en överstatlig organisationsbildning. Detta får konsekvenser för svenskt politiskt beslutsfattande och självbestämmande. Nationalstatslogiken hävdar att det finns en tydlig brist på insikten om EU: s överstatliga dimension i svensk debatt. Detta förklaras i viss mån av en medveten politisk nedtoning då man menar att överstatligheten ”skrämmar” den svenske medborgaren. Genom att betona den mellanstatliga organisationsbildningen skulle alltså EU anses mindre främmande för det svenska folket och resultatet skulle bli en större acceptans gentemot unionen. Men eftersom den bild som förmedlas inte är densamma som i verkligheten får detta konsekvenser. Om EU betraktas utifrån ett nationalstatsperspektiv, som ett mellanstatligt samarbete och en diplomatisk angelägenhet, så får det följder i såväl det organisatoriska som politiska förhållningssättet (Johansson red. 1999: 9f). Nationalstatslogiken visar på att Sverige värnar om nationalstatens och enhetsstatens intressen och tenderar därigenom att göra en tydlig territoriell indelning mellan Sverige och EU (Johansson red. 1999: 292). Detta får således även konsekvenser i den information som massmedia levererar till sina konsumenter då denna i hög grad påverkas av den rådande debatten. Eftersom det framförallt är massmedia som är den bärande länken mellan makt och medborgare påverkas media av det som politikerna lyfter fram och vidare påverkas den svenske medborgaren av det media presenterar i sin nyhetsförmedling (Palm 1994: 11f).

Den bild som många opinionsbildare i Sverige tenderar att måla upp kan vara resultatet av inställsamhet hos den pessimistiske svensken då Sveriges medborgare är ett av unionens mest EU-kritiska folk. I *Hur svensk demokrati påverkats av EU-medlemskapet?* (2004) redogör Olof Petersson för bakgrunden till denna skepticism som han menar har sin grund i *vilseledande förväntningar*. EU-medlemskapet blev inte vad det svenska folket trodde. Resultaten av medlemskapet nådde inte upp till de förväntningar och bilder som hade skapats vilket enligt Petersson är grunden till den svenska skepticismen gentemot EU (Petersson 2004:10f) . De vilseledande förväntningar som Petersson ställer upp är tätt förknippade med den nationalstatslogik som presenteras i *Sverige i EU* och tydliggör Sveriges förhållningssätt till EU. Dessa *förväntningar* utvecklar begreppet nationalstatslogik ytterligare samt understryker de viktigaste aspekterna i den diskurs som beskrivits (Petersson 2004:10f).

Den första förväntningen: EU handlar främst om ekonomi, inte så mycket om politik.

EU är idag i allra högsta grad ett politiskt projekt där inte bara ekonomiska frågor behandlas utan här ryms även politiska initiativ och beslut.

Den andra förväntningen: EU är i grund och botten en mellanstatlig organisation
Det finns naturligtvis många drag av mellanstatlighet i EU; EU grundas på mellanstatliga fördrag och ägs av medlemsländerna. Men mellanstatligheten kombineras med överstatlighet vilket gör EU som organisation unik.

Överstatligheten blir viktigare i flera avseenden: symboliskt, rättsligt och politiskt. I samband med EU:s utvidgning blir total enhällighet mellan medlemsländerna allt svårare att uppnå och för att inte handlingsförlamning ska uppstå blir majoritetsbeslut allt vanligare.

Den tredje förväntningen: Sverige är bäst, vi har inte så mycket att lära av andra. Den svenske medborgaren anser att Sverige är det bästa, framförallt vad gäller folkstyrelse och välfärd. Svensken är generellt inte så villigt inställd till att lära av andra. Rädslan för förändring är stor bland svenskarna och den svenska modellen anses överlägsen. Krav och regler ifrån EU:s sida mottas med stor skepticism och förändring bidrar alltid till en försämring.

Dessa förväntningar är tätt förankrade med den svenska identiteten vilken inbegriper ett avståndstagande mot EU som federation. De vilseledande förväntningarna motsätter sig alla tanken på den europeiska samhörigheten och fokuserar istället på nationalstaten. Sverige är fortfarande normen och ur ett nationalstatslogikperspektiv har vi nationalstaten som identifikationsbas. EU beskrivs som något främmande och elitstyrt. Den överstatliga dimensionen ges inget utrymme och alltså inte heller den svenske medborgarens identitet som europeisk medborgare.

I min analys kommer jag framförallt att koncentrera mig på de två sistnämnda förväntningarna eftersom den fråga som står i fokus, den gemensamma energipolitiken, är ett politiskt projekt där inte bara ekonomiska frågor behandlas utan även politiska initiativ och beslut.

5 Analys

5.1 ”Energikrisen har fått EU att vakna”¹

Artikeln behandlar förslaget om en gemensam energipolitik med anledning av en kommande rapport, den så kallade grönboken från kommissionen. Artikeln är utformad så att den inledningsvis beskriver den kris som uppstått då världens oljetillgångar börjar sina och hur olika länder hanterar den rådande situationen. Ukrainakrisen beskrivs som den energikris som fick EU att vakna. Fortsättningsvis behandlar artikeln innehållet i grönboken och kommentarer kring detta och det är här fokus för min analys läggs.

I den första punkten som presenteras i grönboken står ”Tala med en röst: Mot en gemensam extern energipolitik”. En gemensam politik beskrivs i följande avsnitt som ”... ett jättekliv, nästan lika banbrytande som när unionen i början på 90-talet började driva en samordnad utrikespolitik”. Citatet från grönboken stärker tanken på EU som federation medan det efterföljande citatet från artikelförfattaren uttrycker vilken stor förändring denna gemensamma energipolitik skulle innebära.

I artikeln refereras mycket till kommissionen och till de förslag som lagts fram. Uttalanden från kommissionen utgörs av satser med låg affinitetsgrad såsom: ”... hävdar kommissionen...”, ”kommissionen ser gärna...” och ”...anser kommissionen”. Dessa modaliteter i texten bidrar till att tydligt klargöra för de framlagda förslagets avsändare. Det redogörs dock inte tydligare för kommissionen i texten, vad denna gör och hur den är uppbyggd.

Ferran Tarradellas, talesman för energikommissionären Anders Piebalgs är en av dem som DN talat med angående innehållet i artikeln. Han uttalar sig i ett stycke om hur långt den gemensamma energipolitiken kan gå och betonar att det är upp till ”hur mycket makt de [medlemsländerna] vill ge till unionen”. Här görs en tydlig linje mellan mellanstatlighet och överstatlighet. Medlemsländerna beskrivs snarare som något franskt ”unionen” än en del av den. En kommentar från artikelförfattaren görs efter detta:

”En sak som EU absolut inte får göra är att lägga sig i hur medlemsländerna producerar sin energi, till exempel om ett land som Sverige vill avveckla sin kärnkraft. Grönboken förespråkar inte heller ändring på det. Men EU-

¹ Ur Dagens Nyheter 060306, Avdelning: Politik, Artikelförfattare: Lars-Ingmar Karlsson

kommissionen återkommer på flera ställen att länders energiproduktion är som kommunicerade kärnl: beslut i ett land påverkar hela unionen. Just avvecklingen av kärnkraften i Sverige, Tyskland och Belgien pekas ut som beslut med konsekvenser för många andra medlemsländer”

Textens första mening presenterar en objektiv modalitet med hög grad av affinitet, EU får *absolut inte* lägga sig i om Sverige vill avveckla sin kärnkraft. I texten som följer kan man dock läsa mellan raderna att EU-kommissionen förespråkar kärnkraften och en avveckling leder till konsekvenser för EU i stort. Här blir motsättningen mellan den svenska åsikten i frågan och EU: s åsikt tydlig. På det sätt de olika argumenten framförs på i fråga om modalitet och transitivitet ges det svenska intresset störst tyngd.

I artikelns avslutande del får energi- och samhällsbyggnadsminister Mona Sahlin komma till tals och ges ett relativt stort utrymme till att få sina åsikter återberättade eller uttalade.

”Energiminister Mona Sahlin ser ingen anledning till att EU-kommissionen ska lägga sig i hur medlemsländerna tillverkar sin energi. Däremot har hon inget emot att energipolitiken samordnas bättre än nu och tar som exempel att de olika energidirektiven som har lagts fram.”

Uttalandet har en låg affinitet med uttryck som ”ser ingen anledning till” och ”har hon ingenting emot”. Men hennes ståndpunkt görs tydlig och med uttrycket ”lägga sig i” framstår medlemsländernas tillverkning av energi som något som kommissionen inte har något med att göra. Man kan här anta att Sahlin inbegriper det svenska intresset för kärnkraftsavveckling i ”hur medlemsländerna tillverkar sin energi” och argumenterar därför utifrån ett tydligt svenskt perspektiv. Hon drar en tydlig gräns mellan vad hon anser är acceptabelt och vad som inte är det från EU: s håll. Textens transitivitet är tydlig och det framgår genomgående att det är Mona Sahlins åsikter som förmedlas. Hennes åsikter och ståndpunkt går tydligt i linje med nationalstatslogikens. I ett annat uttalande i artikeln ger hon klara riktlinjer för ett framtida EU.

”EU kan inte gå någon smitväg längre. EU *måste* själv bygga upp en större egen energiproduktion. Den *måste* till allt större del bygga på förnybara energikällor. Varje land *måste* ta ett mycket större ansvar.” (min kursivering)

Uttalandet har en hög affinitet med det återkommande *måste* samtidigt som det har en objektiv modalitet då Mona Sahlin inte refererar till sig själv utan ger istället sken av att återge verkligheten. När Sahlin refererar till vad ”EU måste göra” ger hon sken av att inte inkludera sig själv och därigenom Sverige. Hon refererar även återkommande till ”EU” istället för ett ”vi”. Detta skapar ett avstånd till EU som någonting bortom Sverige där hon som svensk minister räknar in sig själv.

5.2 ”EU-ministrar vill ha energistrategi”²

Under utrikesnyheter presenteras denna artikel i Svenska Dagbladet. Den behandlar precis som rubriken avslöjar, att EU:s energiministrar är positiva till kommissionens utkast om en ny gemensam energistrategi. I artikeln får både statsminister Göran Persson och energi- samhällsbyggnadsminister Mona Sahlin uttala sig om förslaget.

”Enligt Persson kommer toppmötet troligen mest att handla om övergripande frågor, som forskning och fortsatt avreglering av elmarknader. –Vilken energimix olika länder ska ha, det kommer inte EU-kommissionen att lägga sig i. Det ligger i de enskilda staternas kompetensområde, säger han.”

Perssons uttalande har både en hög och låg grad av modalitet. Att toppmötet ”troligen kommer” handla om övergripande frågor visar på en viss tveksamhet om mötets faktiska innehåll. Samtidigt har uttalandet om huruvida EU-kommissionen kommer att lägga sig i enskilda länders energimix en hög grad av modalitet. ”Det kommer inte EU-kommissionen att lägga sig i” är ett tydligt konstaterande som inte rymmer några tveksamheter. Det framkommer dock i slutet av artikeln att det i EU-kommissionens utkast sägs att alla för- och nackdelar måste diskuteras, även kärnkraftens. Detta motsäger Perssons tidigare uttalande där han klart och tydligt talade om att EU-kommissionen inte skulle lägga sig i de enskilda staternas energimix. Artikeln avslutas med Göran Perssons kommentar till EU-kommissionens utkast. ”Göran Persson står fast vid att kärnkraften inte är framtiden för Sverige, men han har inga synpunkter på att andra EU-länder går i rakt motsatt riktning och satsar på kärnkraft.” Detta uttalande belyser värnandet om de egna svenska intressena. Här framkommer att en gemensam energipolitik i EU inte gäller Sverige inom de områden där svenska intressen skiljer sig mot det EU-kommissionen föreslår. Men Persson gör inte heller något försök att påverka de andra medlemsländernas energipolitik utan väljer istället den diplomatiska vägen. Genom sitt uttalande förstärker Persson synen på att EU är ett mellanstatligt samarbete där varje stat får handla efter sina egna intressen.

Energi- och samhällsbyggnadsminister Mona Sahlin är mycket positiv efter ministermötet. Hon menar att ”energistrategin är efterlängtd av alla” och att ”nu hamnar energifrågan äntligen i Europadebatten”. Som företrädare för Sverige visar hon genom sitt uttalande att denna utveckling är positiv ur ett svenskt perspektiv. Att energifrågan ”äntligen” hamnar i Europadebatten visar på en hög affinitet då talaren (Mona Sahlin) fullständigt instämmer i sitt uttalande. Huruvida energistrategin är efterlängtd av ”alla” kan ifrågasättas. Vilka innefattar ”alla”? Troligt syftar Sahlin på EU:s ”alla” energiministrar vilka i sin tur representerar EU:s alla medborgare.

² Ur Svenska Dagbladet 060314, Avdelning: Utrikes, Artikelförfattare: Stockholm/London TT

Mona Sahlin får liksom Göran Persson kommentera EU-kommissionens inblandning av de enskilda ländernas energimix.

”En gemensam energistrategi får inte ske på bekostnad av att varje land har rätt att självt bestämma sin energipolitik. Vi vill inte se någon överstatlighet.”

Uttalandet har en hög affinitet med användandet av uttryck såsom ”får inte”, ”har rätt” och ”vill inte”. Den första meningen har en objektiv modalitet och uttalandet beskrivs snarare som en självklarhet än Sahlins egen åsikt. Sahlin gör här ett klart ställningstagande i frågan om hur långt den gemensamma EU-politiken kan sträcka sig. Här framhålls det mellanstatliga samarbetet samtidigt som den överstatliga dimensionen ges sken av att vara något dåligt som man måste undvika. Detta synsätt känns tydligt igen från nationalstatslogiksdiskursen. Det ”vi” som Sahlin refererar till är ospecificerat, men istället för att använda sig av ”jag” inkluderar hon i sitt ordval flera personer. Vad inkluderar detta vi? Den svenska regeringen? Det svenska folket? Genom valet av pronomen ges uttalandet större tyngd än om Mona Sahlin bara hade refererat till sig själv. Detta ”vi” skapar dessutom ett avstånd till EU, som här representeras av EU-kommissionen, och som kan se som ett ”dem” i sammanhanget.

I artikeln får både Göran Persson och Mona Sahlin stort utrymme att framför sina egna kommentarer och åsikter om det utökade energisamarbetet i EU. I sina roller som statsminister och samhällsbyggnadsminister företräder de båda Sverige och därmed majoriteten av det svenska folket. Deras åsikter är inte en personlig åsikt frikopplad från deras profession, utan som företrädare för svenska folket, och därmed läggs en stor tyngd vid dessa uttalanden.

5.3 ”Ja till gemensam energipolitik i EU”³

I artikeln presenteras EU-kommissionens ordförande José Manuel Barroso uttalande om att EU:s ledare har gett klartecken till EU-kommissionen att ta fram en gemensam energipolitik.

”Jag är mycket glad över att rådet stöder vårt krav på en energipolitik för Europa, att det är vettigt att ha en gemensam strategi för Europa” säger Barroso. Uttalandet har en inledningsvis en låg affinitet med en subjektiv modalitet då Barroso säger att *han* är glad. Därefter framstår den gemensamma strategin som en objektiv modalitet, som att det är en självklarhet att det är ”vettigt” att ha en gemensam strategi. Barroso fortsätter sedan i samma linje genom att säga att ”... det är absurt att EU-länderna har varsin energipolitik. Framtiden för Europa är en gemensam el- och gasmarknad”. Även detta uttalande har en objektiv modalitet vilket gör att det Barroso uttrycker framstår som en objektiv sanning. Ordvalet gör

³ Ur Svenska Dagbladet 060323, Avdelning: Utrikes, Artikelförfattare: Bryssel TT

att en energipolitik annat än en gemensam europeisk skulle vara näst intill otänkbar. Dessutom konstaterar han hur framtiden ser ut för Europa utan några omvändningar. Barrosos position som ordförande för EU-kommissionen ger honom en hög auktoritet och hans uttalanden får stort inflytande i den europeiska debatten. Barrosos åsikt skiljer sig mycket från diskursen om att värna om nationalstatens intressen. Han förespråkar istället en gemensam europeisk politik och en utveckling mot ett mer överstatligt EU.

Från Barroso svänger artikeln över till det svenska perspektivet.

”Göran Persson, som annars brukar tala om hur bra Sverige har varit på att följa EU-beslut och avreglera och effektivisera energimarknaderna, säger nu att det finns risk för en naivitet när det talas om att öppna upp för konkurrens.”

Här presenteras Göran Perssons uttalande som en ovanlighet även om konstaterandet har en låg affinitet med ordvalet ”brukar tala”. Det redogör för hur mån Persson alltid är att lyfta fram Sverige i god dager vad gäller att följa EU-beslut samtidigt som artikelförfattaren (TT) nästan gör sig lite lustig över Göran Perssons retorik att alltid berömma Sverige. I Perssons kommande kommentar uttrycks en oro för vad den gemensamma energipolitiken kan medföra och därmed också en tveksamhet. ”Jag varnar för en situation då vi liberaliserar Europa och det utnyttjas av en oligopolstruktur...” Det mycket positiva uttalandet från Barroso och EU följs av ett mer tveksamt och negativt uttalande av Göran Persson och Sverige.

I artikeln lyfts överstatligheten fram men förespråkandet för den gemensamma europeiska politiken kommer från EU: s håll i form av Barrosos uttalanden och inte från svenskt håll

5.4 ”Väntat EU-gräl uteblev”⁴

Rubriken till denna artikel redogör för förväntade motsättningar inom den Europeiska Unionen. Grälet som rubriken syftar på handlar dock inte om energipolitik utan om protektionism som var ett av de ämnena som diskuterades vid EU-toppmötet i Bryssel. Artikelns första del redogör för diskussionen om just protektionismen inom EU men följs därefter av ett av de andra huvudämnena på mötet: den gemensamma energipolitiken.

Rapporteringen från diskussionen om den gemensamma energipolitiken utgörs av uttalanden från statsminister Göran Persson och EU-kommissionens

⁴ Ur Dagens Nyheter 060324, Avdelning: Världen, Artikelförfattare: Marianne Björklund

ordförande José Manuel Barroso. Persson beskriver diskussionen som ”svår” och får ytterligare utrymme.

”Ska vi ha ett samarbete kring det här måste vi ha ett mycket starkt yttre tryck. Antingen att det är svårt att få tag i energi eller att vi får väldiga effekter i klimatet.”

Detta utlåtande visar en hög grad av modalitet där Persson menar att ett samarbete endast kan ske på något av de villkor han lägger fram. Persson fortsätter sedan.

”Det är ju kommissionens dröm att man ska kunna strömlinjeforma Europa. Det har inte gått förr och kommer inte att gå nu heller.”

Här tar Persson ett starkt ställningstagande från kommissionens åsikter. Han beskriver kommissionens vilja som en ”dröm” att ”strömlinjeforma Europa” vilket skapar en bild av att något sådant är minst sagt troligt. Den sista meningen i uttalandet har en objektiv modalitet och omöjligheten i att strömlinjeforma Europa framställs som en sanning. Detta ger också en bild av hur Göran Persson ser på EU: s framtid där graden av samarbete ska vara begränsad och visar på ett värnande om medlemsländernas autonomi.

Artikeln fortsätter sedan utifrån kommissionens perspektiv i frågan.

”Men EU-kommissionens ordförande tycker sig nu ha stöd för utökat europeiskt samarbete. Jag är glad att ministerrådet stödjer vår uppmaning om en mer gemensam energipolitik, säger Manuel Barroso.”

Artikelförfattarens inledande kommentar till Barrosos uttalande har en låg affinitet, ”tycker sig nu ha”, vilket betonar en viss skepticism till huruvida han har ett stöd eller inte för ett utökat europeiskt samarbete. Medan Perssons uttalanden hade en objektiv modalitet har Barrosos uttalande istället en subjektiv modalitet. Detta bidrar till att Perssons uttalande i större grad presenteras som fakta snarare än hans egen åsikt.

Artikeln visar på att Sverige och EU som här representeras av EU-kommissionens ordförande har klart och tydligt olika uppfattningar om en gemensam energipolitik. De svenska argumenten kopplas till en nationalstatslogik där man värnar om nationalstaten medan Barroso talar om Europa som en helhet. Detta förstärker den bild som presenteras i nationalstatslogiken om att EU inte betraktas som en hemmaarena. Visionen om hur dagens och morgondagens EU ska se ut skiljer sig mellan ett svenskt perspektiv och ett europeiskt perspektiv.

5.5 ”EU kritiserar svensk energipolitik”⁵

Redan rubriken avslöjar något av bilden som målas upp i artikeln. EU ställs som en högre instans, med makt att ställa krav på den svenska politiken. Inledningsvis fortsätter det i samma linje.

”EU-kommissionen anser att Sverige liksom sexton andra medlemsländer inte öppnat energimarknaden på det sätt som EU kräver. På tisdagen skrev kommissionen ett brev till regeringarna för att påtala försummelserna.”

Uttalandet har en låg affinitet med modalverbet ”anser” samtidigt som EU: s maktposition blir tydlig med verbet ”kräver”. Att ett brev skrevs från kommissionen till regeringarna lyfter fram bilden av avståndet mellan dessa och ett brev idag kan näst intill uppfattas lite gammaldags. Det skapar också en bild av att dialogen mellan kommissionens och medlemsländerna framställs som knapp.

Betoningen i artikeln utgår från ett svenskt perspektiv där Sverige försvarar sin politik och sina handlingar mot EU: s kritik. Genom detta framstår EU: s kritik och det svenska försvaret mot denna som en motsättning mellan Sverige och EU. Och från svenskt håll menar man att kritiken snarast ska uppfattas som ett missförstånd, att EU inte förstår sig på den svenska modellen.

” Från svensk sida anser man att kommissionen i det här fallet inte förstått den svenska modellen och att den är helt i linje med EU: s reglemente. Just skillnaden mellan svenska synsätt om större frihet för de inblandade i så kallad ramlagstiftning och EU:s större bundenhet till mer detaljreglering bedöms från svensk sida, vara en grund för EU: s invändningar mot Sverige”

Detta resonemang bidrar till att skillnaderna mellan det svenska och det europeiska systemet lyfts fram i artikeln utifrån en svensk vinkel. De refererade uttalanden från svensk sida har en låg affinitet med verb som ”anser” och ”bedöms”.

De krav som ställs på Sverige grundar sig i beslut från kommissionen och det senaste toppmötet. Dessa kan för den svenske medborgaren framstå som mycket avlägsna och elitstyrda. Detta förstärks av att bakgrunden eller processen bakom kraven inte läggs fram.

⁵ Ur Dagens Nyheter 060405, Avdelning: Ekonomi, Artikelförfattare: Lars-Ingmar Karlsson

6 Resultat

6.1 Diskursiv praktik

Genom den diskursiva praktiken kommer jag att identifiera vilka diskurser det utvalda analysmaterialet bygger på, så kallad interdiskursivitet. Dessutom kommer jag att titta på hur texterna intertextuellt bygger på nationalstatslogiken. Textens intertextualitet redogör för historiens inverkan på en text och textens inverkan på historien (Winther, Jörgensen & Philips 2000:77ff). I min undersökning är syftet att undersöka huruvida massmedias nyhetsrapportering reproducerar nationalstatslogiksdiskursen.

Tre av de fem analyserade artiklarna återfinns på utrikessidorna i de valda dagstidningarna. Detta skapar en bild av att dess innehåll inte berör Sverige och svensk politik. Istället är den gemensamma energipolitiken att betrakta som en del av en utrikespolitisk diskurs.

De analyserade artiklarna följer till stor del en debattretorik där uttalande från svenskt respektive europeiskt håll lyfts fram. De olika journalisterna bakom artiklarna ger inga större antydningar till ståndpunkter förutom vid ett fåtal tillfällen, exempelvis i ”Ja till gemensam energipolitik i EU” där man gör sig lite lustig över Göran Perssons uttalande. I ”Energikrisen har fått EU att vakna” kan man också se antydningar till journalistens syn på den gemensamma energipolitiken genom denne kommenterar EU roll, ”En sak som EU absolut inte får göra är att lägga sig i hur medlemsländerna producerar sin energi...”. I övrigt intar journalisten överlag en saklig roll och texten är sällan färgad av någon specifik diskurs.

I det debattliknande framförandet av argument från svenskt respektive europeiskt håll framstår dock en klar skillnad mellan dessa. Uttalanden från EU, vilket i stor grad framförs av EU-kommissionens ordförande Jozé Manuel Barroso följer ett tydligt mönster. Det är positiva reaktioner om ett utökat europeiskt samarbete. Att EU-länderna skulle ha varsin energipolitik beskrivs som ”absurt” vid ett tillfälle. EU, och framförallt kommissionen, lyfter fram den gemensamma politiken inom EU som någonting gott som man vill se mer av i framtiden. Detta gör att diskursen om överstatlighet och lyser igenom i ”EU:s röst” utåt.

Uttalandena från svenskt håll görs genomgående av statsminister Göran Persson och samhällsbyggnads- och energiminister Mona Sahlin. Dessa uttalanden utgörs till stor del av pessimism och skepticism till den nya gemensamma energipolitiken. Dessa drag tyder på en reproducering av nationalstatslogiken bland de svenska företrädarna. Det är genomgående att de

svenska ministrarna ställer sig i försvarsställning mot den kommande förändringen. Mycket av detta försvar har sin grund i de svenska intressena. Framförallt är det diskussionen om de enskilda ländernas energipolitik som står i fokus. Avvecklingen av kärnkraften är en känslig fråga i Sverige och värnandet om detta blir tydligt i texten. Sveriges egna intressen framstår som mycket viktiga för de svenska politikerna och inte någonstans hörs dessa tala om ”det gemensamma Europa”. Talarna bidrar istället till att upprätthålla bilden om den rumsliga uppdelningen mellan EU och Sverige. Den gemensamma energipolitiken upplevs av de svenska politikerna delvis som ett hot. Uttalandena från svenskt håll betonar de mellanstatliga samarbetena genom att bland annat lyfta fram de enskilda staternas kompetensområden och de enskilda ländernas rätt att själva bestämma sin politik. Överstatlighet fördöms från svenskt håll med uttalanden som ”Vi vill inte se någon överstatlighet” och ”Det är ju kommissionens dröm att man ska kunna strömlinjeforma Europa. Det har inte gått förr och kommer inte att gå nu heller.”. De federativa dragen tonas alltså ned på ett mycket tydligt sätt från de svenska politikerna. De svenska uttalandena kan på många sätt identifieras med nationalstatslogiken genom de exempel som getts ovan.

Medias nyhetsrapportering av den gemensamma energipolitiken karaktäriseras sålunda av två olika diskurser. Dessa diskurser tydliggörs genom uttalanden från dels EU och dels Sverige. Den diskurs som framställs från EU: s talesmän karaktäriseras till större del av federalism medan den diskurs som framställs från svenskt håll snarare karaktäriseras av en nationalstatslogik. Detta visar på att nationalstaten på många sätt utgör en norm. Avsaknaden av en europeisk identitet skapar en distans till EU som institution.

6.2 Tolkning av resultat

Enligt Fairclough är resultaten av en kritisk diskusanalys viktiga eftersom man genom dessa medvetandegör den rådande diskursen inom det undersökta området. Genom så kallad kritisk språkmedvetenhet ges människor insikt i den diskursiva praktik som de deltar i när de konsumerar texter (Winther, Jørgensen & Philips 2000: 92).

Utifrån socialkonstruktivismen ses diskursivt handlande som en form av socialt handlande och bidrar till att konstruera den sociala världen. Våra världsbilder och identiteter är enligt denna teori inte statiska utan kan förändras över tid och rum. Den bild som präglar massmedias nyhetsrapportering av EU: s gemensamma energipolitik förmedlar två olika diskurser. Som svensk medborgare är det ofta lättare att identifiera sig med det svenska och det är därför av stor betydelse hur de svenska politikerna och företrädarna uttrycker sig. De svenska ministrarna skapar genom sitt språk ett avstånd till EU vilket styrker den svenska identiteten och försvagar en EU-identitet. Skepticismen till EU och överstatligheten får således konsekvenser för hur mediekonsumenterna ser på EU i stort. Nationalstaten som norm blir således rådande vilket försvårar processen

mot en europeisk identitet. En europeisk identitet är viktigt i en fungerande federation vilket EU får mer och mer drag av att efterlikna.

Utifrån ett socialkonstruktivistiskt perspektiv formas kunskap i en social interaktion där gemensamma sanningar byggs upp. Denna interaktion sker till stor del genom vårt språk. Vår kunskap och våra världsbilder är således en produkt av hur vi uppfattar världen. Genom uttryckt skepticism och avståndstagande till en gemensam politik inom EU bidrar de svenska politikerna till att upprätthålla en bild av nationalism snarare än att förändra den politiska diskursen åt en mer europabetonad inställning. Detta yttrar sig i sin tur till konkreta sociala konsekvenser av den svenske medborgarens bild av EU och det svenska EU-medlemskapet.

Medias rapportering av EU: s gemensamma energipolitik karaktäriseras till viss del av nationalstatslogiken. Influenserna från diskursen identifieras främst genom de svenska ministrarnas uttalanden. Genom journalistens text och kommentar synliggörs inga influenser av en bestämd diskurs. Istället handlar det om vad journalisten/telegrambyrån väljer att lyfta fram i sin artikel. Här dominerar uttalanden från svenskt håll även om representanter från EU, främst kommissionen får utrymme. Dessutom bidrar publiceringen av artiklarna på utrikessidorna till att det finns en tydlig territoriell indelning mellan Sverige och EU.

6.3 Sammanfattning och konklusion

Undersökningens syfte var att undersöka om medias nyhetsrapportering av EU: s gemensamma energipolitik präglas av en nationalstatslogik och hur denna yttrar sig. Nyhetsrapporteringen präglas till viss del av en diskurs influerad av nationalstatslogiken. Detta uppvägs dock något av en diskurs med influenser av federalism i form av uttalanden från EU-kommissionen.

Influenserna från nationalstatslogiken yttrar sig genom de svenska politikernas uttalanden. Uttalandena visar på en viss skepticism mot den gemensamma politiken och en betoning på de svenska intressena. Dessutom avfärdas de överstatliga dragen. Tre av de analyserade artiklarna är publicerade som utrikesnyheter. Även detta styrker teorin om att EU inte betraktas som hemmaarena för Sverige utan snarare som någonting främmande som Sverige står utanför. Därmed kan tesen om att en inneboende nationalstatslogik präglar svensk media till viss del bekräftas. Den upprätthålls framförallt det utrymme som svenska politiker får i media genom sina uttalanden snarare än journalisternas ställningstagande.

7 Referenser

- Bergström, Göran, Boréus, Kristina, 2005. *Textens mening och makt*. Andra upplagan. Lund: Studentlitteratur
- Bombardier, Elizabeth, Stubb, Alexander, 2003. *The European Union: How does it work?* USA: Oxford University Press
- Eliasson, Björn, 2005. *Diskurser om informationssamhället - Analys av offentliga texter*. Karlstad: Karlstad University Studies
- Fernandez, Christian, 2000. *Regionalisering och regionalism. Idé, ideologi och politisk verklighet*. Lund: Statsvetenskapliga institutionen
- Hadenius, Stig, Weibull, Lennart, 2003. *Massmedier. En bok om press, radio & TV*. Åttonde upplagan. Stockholm: Albert Bonniers Förlag
- Johansson, Karl Magnus (red.), 1999. *Sverige i EU*. SNS Förlag
- Nord, Lars & Strömbäck, Jesper (red.), 2004. *Medierna och demokratin*. Lund: Studentlitteratur.
- Palm, Göran, 1996. *Mellan ideal och verklighet: journalister om EU-journalistik*. Stockholm: Styrelsen för psykologiskt försvar.
- Palm, Göran, 2004. *Euron i pressen: landsortspress inför folkomröstningen* 2003. Stockholm: Sellin & partner: Institutet för mediestudier.
- Petersson, Olof, 2004. *Har svensk demokrati påverkats av EU-medlemskapet?* SNS-konferens den 14 december 2004. <http://www.sns.se/document/2004-12-14op.pdf>
- SOU 1975:78. *Svensk Press. Pressens funktioner i samhället. En forskningsrapport från 1972 års pressutredning*. Stockholm: Göteborgs Offset tryckeri AB
- Winther Jørgensen, Marianne, Philips, Louise, 2000. *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur

www.mediarkivet.se 11 juni 2006

www.presstext.se 11 juni 2006

www.eu-upplysningen.se/templates/EUU/standardRightMenuTemplate1807.aspx. 11 juni 2006